

【ケチュア語訳】

Santiagoq Teqsimuyun

Angélica Palomino de Aoki

アコパルカ村の少年サッカー・チーム

1

Santiaguqa mamanpa wasanmanta pachan kay pacha kawsayta qhawarin.

2

Paypaqqa kay pacha kawsayqa hatun punallan. Wayrataqmi ichhutarraq khuywirichin. Ñawinta hoqariqtintaq phuyu phuyuyoq anqasniraq hanaq-pachata qhawarin... Wasinrí!

3

Sapa p'unchaymi tutamanta pacha, Santiaguqa mamanwan kuskalla mamanqa unu q'oñipaq ninata hap'ichispa, wasita pichan puñunata hoqaripuq, qowikunaman q'achuta qaran ima.

Chaymantataq Santiaguqa mamanpuwan uwiha micheq rinku.

4

Santiaguqa imaraqmi hawapi purimunankumanta . Imaymanataq qhawanapaq kan!

Mamanpa chukcha sinp'an, puskashaq makinkuna, puskaq muyusqan uwihakuna hatunraq huch'uyraq, uwihakuna qhawaq "Mariposa", sutiyoq alqonku, phawashaq yana urpikuna ima.

Mayninpiqa ruphaypin puñurapun, chhaynapiyá Santiaguqa mana yuyayllapi wiñakushan.

Hoq p'unchaymi maman nin: "Wawallay ñan hatunchaña kashanki, taytaykita yanapamuyta atiwaqñan llank'anapi".

Tarpuy killa chayamuqtinga, Santiaguqa taytanpuwan chakra tarpumunankupaq kamarikunku. Taytanqa chakitakllatawan, qoranatawan, muhuta-wan apan. Mamantaq qoqawuta: hawas hank'a, mut'i, papa, iskay botella aqhantinta q'epicharun.

Risaqku nispa. Iskayninku puririnku, wichankutaq urayunkutaq qhatkunataraq orqokunataraq. Hinaspa chayankupuni chakraman. Kuskayá llank'aspa ruruchinqaku.

Chakitakllawan allpata yapuruspataq, taytanqa qoranawan wachukuna ruwayta qallarín. Santiaguqa rumi ruminta pallaspa chakraq patanman wikch'umunan kan.

P'unchayqa usqhayllaman ch'isiyayrapun, qhepanraq ruwanaqa. Santiaguqa taytanpuwan ch'ukllata ruwarunku chay tuta puñunankupaq. Chay tukuy purimusqankupi llank'asqankupi ima sayk'usqa, chay tutaqa allinta puñunku.

Tutamantaqa, Santiagu hisch'ariruntinqa chaypi kashasqa Ernestino sutiyoq llamakamayoq tiyun. Kusa! nispa Santiaguq taytanqa kusionqa, Ernestino tiyuta nin: "Erqechayta pucharikuy aburrisqañan yanapawasqanpi kashan, kusionqacha qanwan llamaykikunawan ima ringa" nispa.

"Hakupasyá, q'epichayrukuy" nispa kutichin Ernestino tiyuqa.

1 0

Minas wichayman rispaqa, Santiaguqa tiyunpuwan wark'awan llamakunata qatinku. Cerro Negro nisqa campamento mineroman chayaqtinkuqa askha llank'ashaq minero runakunata rikunku.

Ingenierukunaqa qhawashanku llank'anata. Hinaspapas huk carrucha haykushantaq lloqsimushantaq huk laqha tunel ukhumanta.

1 1

Santiaguqa tiyun Ernestinopuwan, llamakunata mineral q'epintintakama qatiyunku urayman, karritirakama. Ch'isiiyaykuytaqa, tiyun Ernestinoqa qenanta phukuykun.

1 2

Santiaguqa taytanpuwan wasiman kutinpuspaqa, taytanmi awayta qallarín, mamantaqmi paypuwan q'aytukunata mayt'unku.

1 3

Unayninmanqa hoqmanta Santiaguqa taytanpuwan chakraman rinku tarpuq qoriyaq ima.

Imaynatan muhumanta kiwnapas lisaspas papapas wiñamuran, kikillan-tataqmi Santiagupas wiñarusqa. Chaymi taytanwan mawanwan Santiaguq escuela man ripunanmanta rimanakunku.

1 4

Febrero killa chayamun, hinaspan paykunaqa Hatunmarka carnavaľman mink'asqa kanku. Hatunmarkaqa hatun llaqta ninantan, chaypin Santiaguq madrinan tiyan. Chaymi taytanqa madrinata valikuyta munan wasinpi Santiagu qhepakunanpaq, chayllamantaña escuela man ripunanpaq.

Chayqa kinsantinku llaqtaman rinankupaq omnibusman seqanku.

1 5

Santiaguqa mana hayk'aq rikusqan Hatunmarka llaqtataqa ima munayta-yá omnibuspa ventananmanta rikurun. Hatunmarkaqa imaymanayoqmi kasqa: huk munay iglesia, consejo, escuela, iskay pata wasikunapas balcon-kunayoq, bola hayt'ana kancha ima. Chay llaqtaqa orqo sikipi hinaspas Yuraq Yaku mayuq patanpi kasqa.

Plazapanpapiqa cortamonte phista ña qallarirusqaña. Orquestapas mana samayuspa tukayushan, hachataq makimanta makiman ruyasiki chinpashan parejakunaq muyurispas tususqankupi. Antikuchoq q'apaynin, sanguchikuna, picaronkuna, aha ima simitaraq unuyaychishan. Tukuyneqpi carnaval q'ochorikuy kan.

Cortamonte phista tukukuytaqa kinsantinku madrinq wasinman achhuyunku, payqa punkunpi puskashasqa.

Huk ratu parlallapi q'ala ch'uya kapun. Santiaguqa qhepakapunanña yachaykushananpaq escuela manaraq qallarishaqtin. Payqa tukuy imaymanapi yanapasayki nin madrinanta. Taytantaq chakranpa ruruyninkunawan millmawan ima pagapunanpaq qhepakun.

Santiaguqa usqhayllapi llaqta kawsayman yacharukun. Poqoy killataq chayqa lluy chakrakunapas q'omerkama, mihunapas askha:

musoq papa

qholla choqllu

qholla hawas

madrinq ruwasqan kisu

Inti lloqsimuytaqa lluy warmachakuna chakrapanpaman phawanku. Guindata, tunasta ima pallaspa, wiruta ch'onqayuspanku warak'ankuwan rumikunata ch'agenku.

Samana killakunaqa ancha q'ochurikuypuniyá!

Sabadunpiqa warmikuna mayupatata p'acha t'aqsaq rinku, chaytan ch'akichinku paqpapatakunapi retamapatakunapi ima.

Imaraqmi wawakuna pukllanku unupi! Ichaqa mamanku hap'iruspaqa waqtayunku, chaywantaq qaparqachayunku.

Huk p'unchayqa madrina phamillankunapuwan papa allayman rinku. Chay p'unchayqa pachamankata papa chakraq patanpi ruwanku. Santiaguqa imanaqtinsi imaymanapas sumaqta q'apan chayta yachan. Chayqa allpa mankapi pachamamaq musoq ruruyninkuna wayk'usqa kaqtin. Chaymi kusiona agradi-siykuspa mihunku. Kuska llank'asqanku allpaqa allin rurutayá qon.

Abril killa chayamunpuni, Santiaguqa escuelaman ripunan. Lluy alum-nokuna k'ancharishaq uniformiyuq sapatuyuq ima escuelaq patiyunpi fi-larukunku. Himno nacionalta takinku hinamantaq director balconpatamanta rimaykamun. Chaymantataq sapanka alumno rantichikamunankupaq listata chaskikunku. Santiaguqa kusiona kutinpusqa, ichaqa chayraq huk kuti-llataraq escuelaman ripusqanpi yunpan manchasqa. Payqa tukuy sonqon-wanmi allin alumno kayta munan.

Imaynachá kanqa kay musoq kawsayninpi.

Ñawpaq p'unchaykunapiqa manaraq Santiago yachakunraqchu eskuelaman. Wisq'asqapas clase uhupi kashanman hina. Leyeypas qhelqaypas uma p'akikuy hinaraq paypaqqa suma, restapas mana entendiy paypaqqa.

Ricriyulla paypaqqa aswan allin, amigunkunawan pukllananpaq bolachakunawan, trompowan ima.

Chawpi p'unchay qhepataqa uwihata michimun madrinanpa wawanpuwan. Chay thak panpakunapi, Juanpa yanapayninwan Santiaguqa yachapun sutin qhelqayta, hoqkunatawan ima.

Hoq domingupiqqa, Juan Santiagupuwan orqoman seqanku, chay orqoqa ñawpa machukunaq tiyasqankutaq chayqa, iskayninku qori qolqe tariyta munanku.

Santiaguqa mancharikun, espiritukunachá manchachiwasun nispa yuyaykun, hinaspa manaña ima maskhaytapas munanchu. Chayqa hinallaman qaparin: "Ñak'aq!" phawayllataq ayqen.

Cheqaqya! Thanta perqa qhepamanta huk hatun runa p'aqo sunkhayoq, yana lentesniyoq rikhurimun. Paykunaqa mancharisqa khatatatahanku, ichaqa allillamanta misk'i simiwan wahariqtin, achhuyunkupuni.

Chay runaqa estudiantiya kasqa, ñawpakunaq kawsayninmanta trabajo de estudio nisqata ruwashasqa. Pikuta apamusqankichistaq chayqa yanapariwaychisya nispa, chayqa rumi perqakunamanta orqosqanta qhawachin, ñawpa machukunaq kawsayninta, lluyta iskayninkuman willan.

Wasiman kutipunku, nishu tardetaña sayk'usqa, ichaqa kusion, ñawpa awichankumanta imaymana yachasqankuwan.

Peru suyoq p'unchayninpas, Santiagu phistapas, eskuela vacacionespas, julio killapiya.

Santiagunchisqa punapi wasinman kutin: "kolor kolor q'aytuta uywanchiskunaq ninrinman churasunchis hinaspataq frutakunawan t'ikakunawan ima achalaysunchis," nispa taytanqa nin.

Paqarisnintinqa iskayninku rit'iq kasqankama seqanku sara sarata, wila wilata, lima limata, imaymana t'ikakunata apamunankupaq. Chayraq ch'ulla kutillaraq Santiaguqa chhaynaniraq ritiq sispankama chayan. Sonqontaq kallpawanraq phatak phatak nin. Orqokunaq tukuy atipayninta sintirin, hinaspa chayraq intindin imanaqtin orqokunata aputayta nispa nisqankuta.

Wataqa pasashan, Santiagutaq wiñashan. Hoq watanqa ancha llaki kan. Mana para kanchu. Hatunmarkapi tarpuykuna wañupunku, punapi ichhupas ch'unpimanraq kutin. Inti ruphaypun q'alata. Uywakuna wañunku yarqaypi, runakunataq ayqenku.

Santiaguq tayta mamanpas wasita wikch'uspa ripunku. Llank'anata maskhaspa hatun minaq kasqankama chayanku. "Kay tutayaq t'oqopicha kawsayta tarisaq" nispa yuyayukun Santiaguq taytanqa, hatun punata extrañaspa.

Sasayá minapi kawsayqa. Santiagupas mamanpuwan llank'anku. negoshuchata ruwakuqku estacionpi, tren pasaqtin.

Chay qhepakunamantaqmi, Santiaguqa eskuelatapas saqepun. Mayninpiqa manaña wasitapas kutipuwchu, maman yanapaq. Eskinakunapi sayakuspa parlaqtaq, pukllaqtaq amigukunawan.

Pisi qolqe gananshachakunawantaq cineman rin. “Mana allinmanmi tukushanki” nispa mamanqa phiñakun.

Ayundatiy kayta munankichu? nispa huk kamionero tapuyun. Santiaguqa kusiona ari nin pacha. Manaraq unaypi q’epi seqachiyta, q’epi uraychiyta yacharun, qhawan allinta mana imapas chinkananpaq.

“dale, dale! apay apay” nispa qaparqachashan Santiaguqa kiktu ñankunapi choferta yanapananpaq. Manaya phasilchu kay kawsayqa. Yarqaypi, ch’akiypi nak’ariq, chiripi ruphaypi ima. Mayninpiqa mana puñuqpaschu kamion qhawan rayku. Ichaqa kusionqatayá kashan. Chayraq tarishan imayna hatunsi Peru suyo chayta, wakin, wakin kutipiqqa allin amigukunatapas tarintaqya.

Kamionqa khuyayta qharararayushan Tiklioman seqanapi, ichaqa hatun llaqtaman uraynapiqa q’enqokunanta lluskharispataqya urayun.

Chayqa tutallamanta paradaman chayarunku, Limapi hatun qhatuman, vendirunku llapan choqullo apasqankuta. “Phaway purirakamuy ichaqa paqtataq chinkawaq” nispa kamioneroqa nin.

“Khaynaniraq wasikuna, khaynaniraq runa” nispa yuyaykun Santiaguqa qhatu qhepapi orqokunata seqaspa. Llakirikuntaq chhaytukuy wasikunalla mana ch’ulla ruyapas kasqanmanta. Aqolla q’alapas.

Sayaruspa bola hayt'asqankuta qhawan... "Hamuy serranucha yachankichus manachus bola hayt'ayta" nispa mink'an huk maqt'achaqa. Partiduta llalliruqtinkutaq musoq amigunqa wasinta pusan television qhawachimunanpaq. Unay khawasqanpi yaqaraq qonqan kamionman kutiyta.

3 0

Q'epikuna patapi viajaspa, Santiaguqa ñawpaqta rikurun hoq karroq t'inkrakusqanta. Qaparispa choferta sayachin. Ichaqa mana aswan ima k'irisqapas kanchu, kamionlla wañusqa hinaraq karreteraq patanpi t'ikrakusqa. Nishuta sayk'unku winch'isqa frutakunata pallaspa waqaychaspaspa. Karru hoqarinankupaqqa askha runakunata wahamunku, ichaqa gruanisqa makinalla atin sayarichiyta. Santiaguqa chofermanta, ayudanti-manta, frutakunamanta ima llakiykushan..... "Ichapas ama hayk'aqpas kay hina desgraciapi rikukuymanchu" nispa.

3 1

Unay p'unchay unay tutaña karrupi purishanchis, hayk'aqtaq chaya-sunki? nispa tapun Santiaguqa. Chayllaman kamionqa ruya ruya sonqo yunkaman urayun, urpikuna t'ikakuna, pillpintukuna munay kolorniyoc.

"Kaypiqa samaypas hoqniraq, khaynaniraqta qaparqachashanku urpikunapas kurukunapas" nispa Santiaguqa.

Sayk'usqa qhawasqankupi, ruphaypi ima chayankupuni Pucallpaman, chayqa Ucayali mayuman rinku k'ullu kuna kargaq. Mayoq patanqa, hatun qhatu kasqa. Runakuna challwata, rumuta hatunku, frutakunatapas, k'allachukunata k'usillukunata ima.

Kushmawan p'acharusqa, hoq shipibokuna pusanku Santiaguta kanowapi purikamunanpaq. Ancha kusionqa ichaqa manchakushantaq urmayunanmanta, manataq wallatayta yachanchu chayqa.

Manachu hayk'aqpas yuyayninman hamuranchu, ima llaki Limapi suya-sqanta. Santiaguqa purikusharan amigunta watukuyta munaspa, bola hayt'ayta munaspa, llaqta ukhu reqsiyta munaspa.....

Qolqeyta suwaruwanku! puñusqanmanta hinaraq rikch'arin. Uywaqenqa ña willasqaña: allinta qhawakunki repuestokunata rantispaqa, askhan suwakunaqa nispa, ñawita allinta kicharispán purina nispa..

Santiaguqa mana kutipuyta munanchu, mana imata rantispa, mana qolqentin. Imatan ruwasqa nispa purishan. Ña tutachataña amigun Pedrowan tupan. Sinchi llakisqata khawayuspa wasinman pusan, mikhunata haywarin, huk k'uchupitaq puñunanpaq qoykun.

Santiaguqa khuyayta waqayun. Kamionninga ñachá kuti pushanña sierra llaqtanman, paytaq sapallan hatun llaqtapi chinkasqa.

Paqarisnintinqa tutallamanta, Pedroqa nin: "Haku Kallaota barkokuna qhawaq" nispa. Ichapas chaypi ima llank'anachallatapas tarikamusunman nispa.

Puertopiqa bukekuna espigonpa ñawpanpi sayashanku, hatuchachaqa q'epikunataq, chinkarishankuraq hatun wiksanpi. "Manacha hayk'aqpas hunt'achikunkuchu chhaynaniraq rakrapu barkokunaqa?" upayanraq Santiaguqa. Yarqaqtinña llank'ana maskhanankuta yuyarinku.

Santiaguqa nishuta llank'an kawsay tarinanpaq. Mana qasi kanchu askha llank'anaqa, misk'i simi ch'iti maqt'achataq chayqa, ichaqa wakin kutipiqa yarqaytapas ñak'ariqtaqyá mana llank'ana kaqtin.

Huk tutamantanqa hoq niraqta qhawarin. Puertopi llank'aq obrerukuna kallikunapi purishanku. Apashankutaq hatun qhelqasqayoq kartelkunata: "Huelga" nispa.

Santiaguqa qatikun, hoq maqt'achakunaq ladonpi. Kawsachun huelga! nispa qaparishanku, kuraq obrerukunataq paykunata amachashan chayqa. Mancharisqa llapanku ayqenku unu ch'iwkachiq rochabusmanta, tankekunamanta ima.

Santiaguqa mana entendinchu imanaqtinsi weqen hich'akamushan chayta.

Manaña Kallaota kutiyta munanchu. Huk lustrabotasqa cajanta arrendayun, yachachintaq imaynas chay ofisho, imaynatas chay negushuta ruwana chayta.

Huk kutinqa, k'ancharichin hoq allin rirch'ayniyoq señoraq sapatunta. Unaycha rimapayaspa tapuyun: Manachu wasiypi llank'ayta munawaq? nispa. Santiaguqa, ari nin, kuentatataq qokushan lustrana caja arriendo pagasqanpi pisichallaña gananshacha qhepasqanta chayqa.

Chay señoraq munay wasinpiqa, sasayá chay kawsayman yachakuy. Kunanqa sapaq puñunayoq, musoq limphiyu p'achayoq, mikhunapas horasninpi..... Ichaqa manañayá libricho munasqanta ruwananpaq: "Santiago kichay punkuta, Santiago pichay ventanakunata, Santiago panpa sarunata aswanta k'anchachiy, Santiago phaway rantiq riy" nispa.

"Kay wasipiqa mana imapas phaltanchu, ichaqa khayna ch'armu kawsaypitaq kay wasiyoqkunaqa" nispa yuyaymanan.

Mikhunapas hoqnirag!

Wayk' uqqa mikhunkipuni nispa kamachin, ichaqa Santiago mana mihunayachikunchu, manataq chay mikhuna gustanchu. Yuyarishan, chay sumaq unuy unuy choqllota, papa wayk' uta uchu kutayoqta, Hatun Marka kisuta ima. Mana entendinchu Lima runakunata arroslla challwalla, theqtilla mikhuqta.

Sapa tuta chunka horas tutakama, Santiaguqa tuta eskuelaman rin. Yachashanyá primariata tukuspapuni allin kawsayta tarinanpaq. Yachacheqninta munakun, kunanqa chay tukuy experinshawan allintaña entendishan yachachesqanta.

“Ima sumaq chukchayki!” nispa ladonpi p'asñachanta nipayan “¿maymantataq kankiri?” “Hatunmarkamanta” nispa manchasqa kutichin.

Donata eskuelapi yachaqmasinqa wawakunata qhawaspa amanimanta llank'an chayniq wasipi.

Domingupiq, chawpi p'unchay qhepata k'achay k'achayta p'acharakamuq, mana celeste guardapolvontin. Lloqsinku Santiaguwan parquepi unay rimanankupaq, llank'anankumanta, eskuelamanta, llaqtankupi phamillanankumanta ima. Iskayninkupas sapallanku mana reqsisqa runaq chawpinpi, chaymi allin amiguta armanku.

4 1

Watakuna pasashan, Santiagupas Donatapas wayna sipasña kashanku. Santiaguqa, waqaychasqa qolqechankunawan, musphasqa triciclota rantin, ikunanqa heladeruñataqmi! Pay kikinpa negoshontaq chayqa allinyá kashan, Donatawan kasarakuyta yuyaykun. Sapa chawpi p'unchay qhepata, Donataq llank'asqa wasi punkunta puriq; napaykuspataq huk heladota haywarin.

4 2

Huk p'unchayqa Santiagu, Donatata waqashaqta tarin: "Kay kartan chayamun, taytaysi nishu onqosqa kashan".....

"Ama waqaychu, triciclota vendisqa, hinaspataq qolqechanchista huñuspa kуска Hatunmarkata risun taytaykita hanpichimusun."

Donataqa licenshata qochikun, Santiagutaq lluyta q'epichakun. Unayta viajaspa, unayta purispa tutataña llaqtanman chayanku.

4 3

Ichaqa imapas yanqapaq. Donataq taytanqa wañurusqaña. Veladallapiña tiyapayanku.

4 4

Aya p'anpay qhepata, Santiaguqa Donatawan llaqtapi qhepakunku. Payqa tayta maman watukuq punata seqayun. Tukuy imaymana kawsasqanta willakun Donatata khuyay munakusqanta ima. Phamillakunaqa allin rimaypi qhepanku. Santiaguqa Donataq taytanpa chakranta llank'ananpaq, Donata-

taq mamanta yanapanan sullk'ankunata qhawaysinan. Chay qhepamanqa, Donata qhari wawata wachakapun "Shanti" nispa sutiyanke, taytanpa sutinta apananpaq. Shantiqa, Santiagu ninantayá, munakuspa Shanti ninku.

4 5

Taytanpa wañupusqan watanmanqa, Santiagu Donatawan kasarapakunku. Donataq mamanqa askha qolqeta tukuspa costumbreman hina kasamintuta alistan. Payqa, wawanpas, qatayninpas llaqtapi respetasqa kanankuta munan.

Donataqa Limapi rikusqan kasamintukunapi hina sumaq yuray p'achayoq permanenteyoq k'achay k'achay kananta yuyaykun. Santiagumanqa manan gustanchu chay hina rirch'ayniyoq warmikunaqa, chaymi yuyaykun: wakmanta chukchanta wiñachichisqa nispa.

4 6

Santiaguqa Donatawan chakrapi llank'anku. Pay apamun qhatunakunata, Donatataq llaqtapi qhatumun. Chayqa qhepa watakunapi wasita sayarichinku.

Santiaguq taytanqa punamanta urayamun, adobe sik'inanpaq, Donataq phamillantaq faenata wahan wasi sayarichinankupaq, techanankupaq ima. Llapan wasi masinkuna yanapanke.

Santiaguqa Madrinata rimapayan "safacasa" phista ruwananpaq. Crusta churaykuspataq hatun sonqowan nin: "Llapanchispaqmi hoq orgullo, Santiagupas Donatapas llaqtankuta munaspa kutinpusqanku. Kusi kawsaypiyá musoq wasinkupi tiyakuchunku."